

NORABARIK II

Irada barik kaleetan zear ibilli nintzan, uda-leneko eguraldi zoragarriak inguratuta uriko egurastegi ederrera eldu arte, eta iturri-ondoko aulki bakarti baten jesarrita, astiro ta nasai ogitarteko gozoa jan neban, txindorren txio txeratsuek laztantzen ninduela. Gero, aurreko egunen beila ta nekeek eraginda lo geratu nintzan, arratsbeeran umeen joan-etorri ta didarrek iratzarri ninduen arte. Orduan jagi, eta egurastu atsegin bateri emon neutsan. Ibilli nenbillela, sakelan neroiazan ogerleko biek, nasaitasunezko oarpen adoregarria emosten, eta urian zear egurasten jardun neban gaberarte. Orduan ogitarteko bat erosirik, egurastegiko iturri-ondoan, arradako ur gardenek lagundutako jan neban. Laster, logura astunak menperatu ninduan, eta alboko zugaitz baten pean, bidezorroa burkotzat erabilliz, etzanda jarri nintzan eta bereala loak artu ninduan.

Eguzkia sorkaldetik urten zanean, txorien txintek iratzarri ninduen, eta bedarrean jesarrita, Iragoikoa´ko goizalde zoragarriak gogora etorri yatazan... Zergaitik ez...? Tximistaren antzera burutapen bat nitzaz jabetu zan, eta bidezorroa artuta, uriko alderdi zaarrera joan nintzan. Bidebatez gosari ariña artuta, astirik galtzeke, Markiña´rako erri-berebi-11a urteten zan enparantzara abiatu nintzan. Goizeko bederatzietan urten oi zan, eta orain-diño garaiz izanik, bide-txartela lortu aal neban. Berebilleko leio-ondoan jesarrita nengoala, gozoki-saltzaille bat gaiak eskintzen igaro zan, eta burutapen batek jota, karamelu batzuk erosi nebazan Arrate´rentzat, aurretiaz gogoratuz neskatoak artuko leuken poza. Oi lez, Markiña´ra elduta bazkalostean bigarren berebilla artu neban, eta uda-leneko arratsalde zoragarri aretan Iragoikoa´ra eldu nintzan.

Nire olesari erantzuna emonez, izeko Mari agertu zan, eta ni ezagutzean besarkada maitekorra emon eustan. Onen ostean, eta Asentzi nirekin ez ikustean,

- Non dago Asentzi, baiña...? -itaundu-eustan-.
- Il egin da orain iru egun.

Izeko Mari´k didar bat bota eban, eta malkoak aurpegian agiri ebazala,

- Esaidazu, Patxi, zelan izan dan.

Jarraian aulki banatan jesarrita, gertaturikoa edestu neutsan, eta amaitu nebanean, -Asentzi gaixoa...! -esan eustan asperenka-. Tamala dot benetan bere eriotza, baiña uste dot emen lurrean baiño askozaz zoriontusagoa izango dala. Yon Mikel mendira joan da, eta datorrenean atsekabe andia artuko dau, here arreba Asentzi benetan maite ebalako. Ai ene bada...! zein zaila izaten dan askotan gure bidegitea mundu onetatik..!

- Non dago Arratetxu...? -itaundu neutsan-. -Bereala etorriko da erri-ikastolatik.

Urte bi badira zu ona etorri barik, eta neskato andi ta ederra biurtu da. Amazazpi urteko laster izango da, eta Eibar´en neskame sartuko dogu.

- Eta Yosu ta besteak...?

– Yosu -erantzun eustan-, betiko mutil ona ta begikoa da. Datorren urtean Jaungoikoak gura ba'dau mezakotuko da. Au nire poza...! Yon Mikeltxu, inguruko neska on batekin ezkongaietan dabil eta datorren urtean-edo ezkonduko dira.

Autu onetan giarduala, Arratetxu, ikastolatik biurtu zan, eta oi eban lez pozezko didarretan agurtu ninduan. Uritik ekarritako gozokiak ikusi ebazanean, pozaren-pozez ikotika asi zan. Illundu aurretik, etxeko jauna ta seme nagusia menditik etorri ziran, eta euren Ongi-etorria artzean, benetan maite ninduela egiztatu neban.

Gau aretako agurtza izeko Asentzi´ren alde esan genduan, eta jarraian, aren eriotzaren gora-beerak emonda-gero, urrengo Igandeko mezatan bere aldeko eleizkizunak ospatuko litzakezala, erabagi eban etxeko jaunak, Asentzi Iragoikoa´ko alabea zan-eta.

Eta aspaldian lez, baserriko bizitzeari emon neutsan, etxekoai guztitariko lanetan leguntzen neutsela, soloetan, kortan, abelgorria zaintzen, bide ta etxeko konponketan etab. Gabero, apalosteko agurtza esanda gero, aspaldian oi neban lez, nire bizitzaren gora-beerak edesten neutsezan, Arratetxu´ren pozerako batez be. Amaika bidar esan bear neutsezan azken aldiotako gora-beerak, "Matxin"en lapurketea ta birribaztea batez be. Besteetan bertsogintzarako eban sen bereziagaitik, Airatetxu´rekin jarduten neban etxekoen atsegin andirako.

Iragoikoa´ra eldu ta urrengo Igandean, Asentzi´ren aldeko eleizkizunak ospatu genduzan erriko parrokian. Arratsaldean, etxeko atadian Yon Mikel etxeko jauna ta biok bakarrik geratu gintzazan, eta abagunea ustiatuz,

– Osaba -esan neutsan-, oso pozik nago zuekin emen, baiña ez dot uste egokia da-nik luzaroagorik emen jarraitzea...

– Zeozer bereizirik dozu egiteko uriburuan-ala...?

– Ez, ez dot zeregin bereizirik, baiña ez derist ondo zuen lepotik emen jarraitzeari...

– Ken ortik, mutil...! -eten egin eustan-, Etxekotzat zaitugu, eta ez dogu ezelan be gura, joan zaitezala.

Isildu zan une batez, eta gero.

– Begira, Patxi -esan eustan-, zergaitik ez dozu emoten udea gurekin....?

– Eta zelan ordainduko nire ostatua...?

– Egin dagigun itun bat, eta auxe alegia: etxeko lanetan lagunduko daustazu, eta orrek ordainduko dau zure ostatu-saria gurean. Zer deritxazu orreri...?

– Oba ez, Osaba...!

Era onetan, nik asmaturiko iru eguneko egotaldia, iru illabetekoa biurtu zan. Egotaldi zoriontsu arek ekarri eustan atsegin andiari, beste bat eratsi yakon: sendi maitekor arekin nire euskerea aberastu ta jatortzea. Udaldia

amaitu zaneko, edozein baserritar baizen ondo niarduan euskeraz. Janari ugariak, aize garbiak, eta baserriko lanak osasuntsuak billakatu yatazan, eta Irailla´ren azkenerantza, indartsu ta adorez beterik oartu nintzan. Baiña, joateko ordua eldu izan yatan. Orduko, lanak gitxitu izan ziran baserrian, eta nire laguntza bear ez izateak, uriburura biurtzea eragin ninduan.

Joateko garata zala esan neutsan etxejojaunari, eta onen jarkipena uxatzearren, esan bear neutsan, kondalari-agiria lortu izan neban ezker, ordua zala egokidan jarduna billatzea, eta ezinbestez Iragoikoa itzi bear izango neukela. Noizbait, alkarri agur esateko eguna etorri zan, eta aide egiteko unean, Arrate´k auxe esan eustan:

— Egunen baten biurtuko zara, ezta, Patxi...?

— Bai, Jaungoikoak olan gura ba´dau.

— Neguko gau luzeetan, sutondoan ekingo dautsat bertsolaritzari, eta olan gogoan izango zaitut. Baiña ez dakit zein luzarorako izango dan, aita-amak diñoenez, neskame sartu bear izango dot-eta.

— Agur Arrate, maite ori, zorion betea opa dautsut. Ikusi arte.

Une batez malko baten dizdira aren aurpegian nenkusala begitandu yatan. Gero, etxeke guztiai agur egiñik, bide-zorroa artuta zauskada andipean aide egin neban. Bidean beera niñoala, alako baten etxejojauna atzetik etorkidala oartu nintzan, eta nire alboan jarrita,

— Errira noa zurekin, Patxi —esan eustan—. Igandeko arratsaldea izanik, lagun-arteko musean egiteko nire begira egongo dira.

Erriko enparantzara eldutean, eskuan bost ogerleko ipinten eustazala,

— Eutsi, Patxi —esan eustan—, badaezpadakoan.

Jarki nintzakion, baiña nai-ta-ez artzera beartu ninduan, auxe iñostala:

— Begira, Patxi, laguntza andikoa izan zaiakuz etxeke lanetan. Lotsatuko nintzake, beraz, edozein morroiari zor yakona, zeuri emongo ez ba'neutsu, eta ainbat areago Asentzi´ren etxea zure aukeran ez dozunean. Jardun bat aurkitu arte ostatuaren bearrean izan-go zara, eta augaitik dirua ezinbestekoa izango yatzu. Agur, Patxi.

Alkar besarkatu genduan, eta andik laster erri-berebillean Makiña´rantz bideratu nintzan. Illuntzeko, uriburuan nintzan. Kaleetan zear niñoala, ez nekian Iragoikoa´ko etxeke jaunari zelan eskertu emondako dirua, eta izan be, urrengo egunetan benetako igarletzat ederretsi bear izan neban. Guztiz, sei ogerlekoen jabe nintzan, eta gaba emoteko ostatu bat aurkitu bear. Portu-ondoko alderdira abiatu nintzan, emen ostatu merkeak aurkitu zeitekezan-eta, eta urizainbategana joanda, billatzen nebana azaldu neutsan.

— Zatoz nirekin —esan eustan—, eta erreal bi emoten ba´daustazuz, gura dozuna aurkituko dautsut.

Joan gintzazan ba, eta kaletxu estu bateko atea jo eban. Senar-emazteak erabillitako ostatua zan, eta sei errealekoa zala gau bakotzeko oe-saria esan eusten, baita aurretiaz ordaindu bear izango neukela be. Logela txikia zan, eta oatzea ez txit garbia, baiña sei errealetan ezin lau izarretako ostaturik eskatu. Leiatilla estu bat larrain batera edegiten zan, eta gelatxua aizatu zeiten zabaldu neban, bide-zorroko gauzak arasa batera sartuta gero. Ez nintzan gose, baiña oraindiño goiz samar izanik, ondo ezagutzen neban uribuman zear osteratxu bat egin neban, bidegiteko nagiak ataratearren. Ostatura biurtu aurretik, aparitxu ariña artu neban, eta jarraian, iradu bank, Urbitarte kaleko ostatura biurtu nintzan, urrengo egunean jardun baten billa aalegintzeko asmotan.

Ez neban txarto lo egin gau aretan, ostatua erdigunetik urrunduta izanik, isilla zalako. Goizeko bederatzia izango ziran kalera urten nintzanean, eta egunkaria erosirik, jardun-saillaren iragarkiak irakurten asi nintzan, zuzenbideak txataltxu baten idazten nebazala, guztiak ipiñi arte. Gero, urruntasun-arauz sailkatu neban erreskadea, eta jarraian urrunenatik asi nintzan. Ikatzaren sal-erosketan ziarduan baltzu au, etxe apaiñeko lenengo maillan egoan kokatuta, eta atezaiñari iragarkiagaitik nentorrela esan neutsan. Alboko gelatxu batera sartuerazo ninduan, itxaroteko esanez. Ordu-lauren bat igarorik, etxe aretako arduradun nagusiagana eroan ninduan. Onek, ni jesarrierazo barik, auxe esan eustan:

— Zer nai dozu...?

— Gaurko egunkarian kondalari baten bearrean zagozela irakurri dot, eta jardun orren billa nator.

— Zein adiñekoa zara...?

— Ogei urteko, Jauna.

— Non ikasi dozu kondalaritza...?

— Uri onetako "Erne" izeneko akademian.

— Non diarduzu orain...?

— Iñon ez, Jauna. Amaitu-barria dot ikasketa, eta auxe da nire lenengo lan-eskaerea. Au esanik, luzatu neutsan nire baimendun-agiria, baiña irakurri barik atzera emon eustan, auxe iñostala,

— Alperrik da, gazte. Jardun onetarako len saiaturiko kondalaria bear dogu, eta ez lenengoz lan egitera datorkigun iñor, astirik ez dogu galdu gura-ta, orren erabiltea ezagutzen ez dauanarekin.

— Baiña, Jauna... —esaten asi nintzakion—.

Berak, baiña, keiñu aginkorraz atea erakutsi eustan, eta urten bear izan neban. Bigarren iragarkiari ekin neutsan. Makaillau-salerosketan ziarduan baltzu batena zan, eta emen be, lengoan bez, nire lenengo lanbillaketea zala entzun baiño ez, lana ukatu eusten. Eta banan-banan, zio bardiñagaitik leku guztietan zapuztu ninduen. Urrango egunean, bardin, iragarki barriak aztertuta

gero, eta arein billa joanda, nire gaztetasun eta aurretiko jardun-eza, eragozpen garaiteziñak azaldu ziran. Ain zuzen be, garai aretan erriko egoera larriagaitik, jardunak gitxi ta zaillak ziran, eta neu lako gazte asko ebillen lana aurkitu eziñik.

Batetik bestera egun batzuk alperrik igaro ondoren, "Erne" akademiko zuzendariagana joaten otu yatan. Txeratsu abetaldu ninduan dalako nagusiak, eta jarduna lortzeko edonon aurkitzen nebazan eragozpenak azaldu ondoren, ia akademiaren bitartez, billaturikoa jaritsi aal izango ete neuken eskatu neutsan. Oldozkor geratu zan akademiko zuzendaria, eta gero.

—Begira, Patxi —esan eustan amultsuki—, badira urteak lenengo guda orokorra amaitu dala, eta lengo aldi alai ta errazak amaitu dira, arazoak gero ta urriagoak azaltzen dira-la. Augaitik, gazte mordo bat zeu lez lan-billa dabil, eta jakiña, kondalaritza jardunean, guztietan lez, erabilte edo esperientzi ez dabenentzat, lana jaristea oso zailla billakatu da.

Edozelan be, emon egistazu ostatuaren zuzenbidea, edo obeto, etorri zaitez emetik noi-zean bein, eta zeozer izatekotan jakiñaren gaiñean ipiñiko zaitut.

Lur jota urten nintzan ikerraldi aretatik, eta barriro be batetik bestera, niretzat jaritsi-eziña zan jardun-billa. Bazan beste eragozpen bat, eta ain txikia ez zana: Ikastola Nagusitik urtendako ekonomilari barriak. Lan urriagaitik, akademiaretatik urtendakoai egokiguzan jardunak, eurontzat eskatu, eta jakiña, bardin ordaintzekotan, geu baiño naiagoak ziran. Arazoa niretzat benetan larria zan, bitartean lagundu nengian sendirik ez izanda, nire kabuz iraun bear, eta aalik eta apalen bizi izaten saiatzen banintzan be, Iragoikoa ´tik ekarritako dirua arin amaitzen yatan, eta ozta ozta illabete bi igarorik, bein baten oartu nintzan gabeko ostatua ordaintzeko beste ez nebala, eta gau euritsuari aurre egiteko, atezubi baten pean babestuta, aal neban ondoen lo egin neban, otzez dardar sarritan itxarten nintzala. Orduko, negu-asierea zan, eta otzaz gaiñera euria jasan bear neban.

Egunsentian, otzak sorgortua, kaleetan zear bideratu nintzan norabarik. Alako baten ikusi neban, gurdi batetik denda batera otzarakadak sartzen ebazala mutil batek, eta urreratuta, berak ikusten ez ninduanean, gurditik ogi bat jaso, eta jakepean gordeta, aalik ariñen urrundu nintzan. Bero ta gozoa azaldu yatan ogia, eta gosea baretuta, oartu nintzan bizirik irauteko lapurretari emon bear izango neutsala ezinbestez. Ezin neintekean eskean lotsazko sentipen batek eragozten eustalako, eta jaio dan edozeiñeri, gizaki naiz aberea, janaritzeko eskubiderik ezin daitekionez ukatu, kinka larri aretan lapurretari emotea ebatzi neban, eta izan be, arrapatari trebea billakatu nintzan ezinbestez. Aldi aretan, uriko alderdi zaarrean, gai asko erakusten zan dendatako ateetan zorrotan ipiñita, erakusleio arriak ziranetan batez be. Gudalburu zuur bateri dagokionez, denda-aurretik igarrotean, ekin aurretik lekua aztertzen neban, eta gaia aukeraturik, bigarren igarotaldian zorrora eskua sartu, eta tximistaren antzera jakeko sakelera, dendariaren ardurea bezeroakan jarrita egoanean. Gai oneik, geienetan indiabak, txilistak, garbantzuak etab. izaten ziran. Jangai soil oneikaz ezin baiña, ganora andiko jakirik atondu, eta lapikokoa biribiltzeko, buruari eragiñez, ona emen zelan lortu neban benetako geigarri mamintsua.

Uriko enparantza bateko eleiza-dorreak, zenbatu-eziñeko usoak kokatzen ziran, eta gaba urru ta urre igarorik, goizaldean goseak eraginda, edozein janariri erasoten eutsoen. Egunsentian, gaba emondako aterpetik dalako enparantzara niñoan, eta amu baten ogizati bat untzaturik, lurrean laga, eta begirari jarten nintzan, amuari eutsita egoan aria eskuan nebala. Luzaro barik usoren batek mamiñari eraso, eta andik laster nire sakelerako zan. Eguberdian, txatartegi baten arrapatu izan neban burdiñezko lapikoan, nire biziko egosariak atontzen nebazan.

Arrezkero, ez neban goserik jasan, baiña bearrizan gorriak ekarritako jokabide zital arek, endekatze-zulora sartu ninduan. Biziera zantar aretara sartu izan ninduan gizarte aurkako gorrotoa oartzen asi nintzan, gero ta arloteago biurtzen nintzala. Ezin nengikean aztu nire aurtzaro zoribakoan jasandakoa, gero Piokanela ´ren etxean bizi izandakoa, eta noizbait, neban diru urna izeko Asentzi ´ren aolkuz kondalaritza-ikasketan txautu ondoren gizartean norbait billakatu neinten, orra or onek zapuzten ninduala, bizi izateko nire eskubideari uko egiñez. Danaren eta guztien aurkako amorrua oartzen neban, adorebako gazte biurtu nintzala, eta onen ondorioz, siñismena orotan galdurik, Jaungoikoagandik eta Beronen eleizatik urrundu nintzan.

Aldiaren joanean, nire soiñekoa altzitu ta loituta, gero ta eskalearen itxuragokoa biurtu nintzan. Neguan sartu-ala, gabak gordiñagoak ziran, eta otza zelanbait uxatzearen, jatetxe ospetxu bateko aize-gailluak sukaldeko lurriñak kalera jaurtiten ebanetiko urteera-zuloan kokatzen nintzan. Lurriñok guztitariko janari-usaiñak kaleratzen ebazan, baiña epelak izanik, nire soin txindurrituari bizi barria ekartsan.

Irakurlea: Miren Nekane Legina, Gorozika